

Kürtçenin Ana Dili Edinimi Sorunu: ‘Berçem’ Adlı Kürtçe Çocuk Kitabı Örneği

Ferhat ÇİFTÇİ*

* Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, ferhatciftci1@gmail.com

ÖZ: Ana dili ediniminin çeşitli şartlar dahilinde gerçekleştiği bilinmektedir. Aile, yakın çevre ve ilerleyen yaşlara bağlı olarak destekleyici konumda olan okul ve uzak çevre; bir bütün halinde ana dili gelişiminde rol alırlar. Türkiye’de Kürtçenin ana dili olarak öğrenme olanakları, söz konusu zincirin kopuk halkalarından dolayı bir hayli sınırlıdır. Aile ortamında edinilen ilk deneyimler, yakın çevreyle gelişim göstermekte ama tamamlayıcı odaklardan okul ve uzak çevre boyutu eksik kalmaktadır. Bu durum, dört dil becerisi ekseninde de açığa çıkmaktadır. Göç ve kentleşme olgusu, Kürtçeye dair politik ve ekonomik algılar da bu konuda belirleyicidir. Bütün bunlar, Kürtçenin ana dili edinimi açısından ciddi sorunlara sebebiyet vermektedir. Kürtçenin ana dili edinimi, pek çok alanda tartışmalara konu olduğu gibi edebi düzlemde de karşılıklara sahiptir. Bu çalışmada Kürtçenin ana dili edinimi sorunu, bu temayı işleyen Kürtçe çocuk kitabı Berçem örneğinde incelenmektedir. Kitabın kahramanı, altı yaşlarında ailesinin göç etmesi nedeniyle ana dili Kürtçeyi öğrenemeyen bir çocuktur. İçerik analizi yönteminin kullanıldığı çalışmada örnek kitap, Kürtçenin ana dili edinimi sorunu etrafında bireysel ve toplumsal ilgiler eşliğinde ele alınmıştır. Kitapta Kürtçenin ana dili edinimine dair güçlükler, sorun odaklı çocuk edebiyatı çerçevesinde değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Çalışmanın bulguları, eserin Kürtçenin ana dili edinimi sorununu dile yabancılaştırmak, içsel ve dışsal çatışmalar, dil bilinci ve rol model karakterler, dört dil becerisinin eşzamanlılığı, sosyal çevre ve akran etkileşimi, kültürel unsurlar, bireysel ve toplumsal eleştiri vb. üzerinden ele aldığı göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kürtçe, ana dili, çocuk edebiyatı, sorun odaklılık, Berçem.

Araştırma Makalesi

Süreç: Geliş: 05.02.2026, Kabul: 29.03.2026, Yayım: 28.06.2026

İntihal: Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal yazılımı ile taranmıştır.

Telif: Bu çalışma Creative Commons Atıf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY-NC-ND) ile lisanslanmıştır.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulmuş, yararlanılan tüm çalışmalar kaynakçada belirtilmiştir.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir.

Destek ve Çatışma Beyanı: Yazar, bu araştırma için dış fon kullanılmadığını ve herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması olmadığını ve yazarlar arasında çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Research Article

Process: Received: 05.02.2026, Accepted: 29.03.2026, Published: 28.06.2026

Plagiarism: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright: This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND).

Ethical Declaration: Scientific and ethical principles were followed during the preparation of this work, and all cited studies are indicated in the bibliography.

Ethics Committee Permission: Ethics committee permission is not required for this study.

Grant Support and Conflict of Interest: The author declares that no external funding was used for this research, that there is no financial conflict of interest with any institution, organization, or individual, and that there is no conflict of interest among the authors.

Cite:

Çiftçi, F. (2026). Kürtçenin ana dili edinimi sorunu: ‘Berçem’ adlı Kürtçe çocuk kitabı örneği. *Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Dergisi*, 12(23), 32-52. DOI: 10.56491/buyded.1882726

The Issue of First Language Acquisition in Kurdish: The Example of the Kurdish Children's Book Titled 'Berçem'

ABSTRACT: Native language acquisition occurs under a variety of conditions. The family, immediate environment, school, and wider community contribute to native language development. In Turkey, opportunities to learn Kurdish as a mother tongue are limited because of broken links in this chain. Experiences gained in the family environment develop with immediate surroundings, but school and broader environmental aspects remain insufficient. This affects all four language skills negatively. Migration, urbanisation, and political and economic perceptions of Kurds are crucial factors. These problems hinder Kurdish-language acquisition. The acquisition of Kurdish as a mother tongue has counterparts in the literary world. This study examines Kurdish first-language acquisition through the Kurdish children's book *Berçem*, which tells the story of a child who could not learn Kurdish due to migration at age six. Using content analysis, this book examines individual and societal interests in Kurdish mother-tongue acquisition. The book evaluates the difficulties related to Kurdish-language acquisition in problem-focused children's literature. The findings of the study indicate that the work addresses the issue of native language acquisition in Kurdish through themes such as alienation from the language, internal and external conflicts, language awareness and role model characters, simultaneity of the four language skills, social environment and peer interaction, cultural elements, and individual and societal criticism.

Keywords: Kurdish, mother tongue, children's literature, problem orientation, *Berçem*.

Pirsgirêka Fêrbûna Zimanê Dayikê ya Kurdî: Mînaka Pirtûka Zarokan a bi Navê 'Berçem'

KURTE: Tê zanîn ku fêrbûna zimanê dayikê di bin hin şert û mercên cihêreng pêk tê. Malbat, hawirdora nêzîk û girêdayî temenên pêşdetir, dibistan û hawirdora dûr ku di rewşa piştigiriyê de ne, bi awayekî tevahî di geşedana zimanê dayikê de rol digirin. Li Tirkiyeyê, derfetên fêrbûna kurdî wek zimanê dayikê, ji ber qutbûna xelekên zincîra behskirî, gelekî sînoard in. Tecrubeyên destpêkê yên ku di nav malbatê de tên bidestxistin, bi hawirdora nêzîk geş dibin lê ji fokusên temamker ên wekî dibistan û hawirdora dûr kêm dimînin. Ev rewş di çarçoveya her çar şîyanên zimanî de ji xuya dibe. Diyardeyên koç û bajarîbûnê û herwiha têgihiştinên siyasî û aborî yên derbarê kurdî de ji di vî warî de diyarker in. Ev hemû, ji aliyê fêrbûna kurdî wekî zimanê dayikê ve dibin sedemên astengiyên giring. Fêrbûna kurdî wekî zimanê dayikê, çawa ku di gelek qadan de dibe mijara niqaşan di warê edebiyatê de ji xwedî olan e. Ev xebat pîrsgirêka fêrbûna kurdî wekî zimanê dayikê di gel pirtûka zarokan a kurdî ya bi navê "Berçem"ê vedikole ku ev pirtûk li ser vê mijarê hatiye nivîsîn. Serlehanga vê pirtûkê keçikeke şeş salî ye û ew ji ber sedema koçberî ya malbata xwe nekariye fêrbûna zimanê xwe yê dayikê ya kurdî bibe. Di vê xebatê de analîza naverokî hatiye bikaranîn û pirtûka mînak di gel pêwendiyên takekesî û civakî hatiye destnîşankirin. Di pirtûkê de astengiyên fêrbûna kurdî wekî zimanê dayikê di çarçoveya edebiyata zarokan a pîrsgirêknavekî de hatine nirxandin û şirovekirin. Destkeftiyên xebatê nişan didin ku ev berhem pîrsgirêka fêrbûna kurdî wekî zimanê dayikê li ser biyanîbûna ji zimên, nakokiyên hundirîn û derveyî, hişmendiya zimanî û karakterên rolmodel, hevdehiya çar şîyanên zimanî, derdora civakî û hevbandoriya hevşalan, hêmanên çandî, rexneya takekesî û civakî û hwd. pêşkeş dike.

Peyvên Sereke: Kurdî, zimanê dayikê, edebiyata zarokan, pîrsgirêknavekî, *Berçem*.

Giriş

Ana dili edinimi, çocuğun dil gelişimi süreci içinde doğal bir etkileşimin sonucunda gerçekleşir. Doğumdan sonraki süreçte bulunulan ortam, ana dili edinimi için ilk somut karşılıkların adresidir. Aile mensuplarının etkileşimine dayalı olarak edinilen ana dili, yakın çevre ile de pekişmektedir. Dinleme ve konuşma becerilerinin aktif olduğu bu sürecin ardından okul ve uzak çevre bileşenleriyle mesafe kat edilir. Okuma ve yazma becerileriyle dil gelişimi bütüncül bir yapıya kavuşur. Dört dil becerisine yönelik materyaller ve içerikler de dil öğretim sürecinde tutarlılık ve devamlılık sağlar (Kurt, 2025: 369). Öğrenme süreci; ortam, öğretmen, öğrenci ve öğrenme materyallerinden oluşur ve nitelikli öğrenme bunların uyumuna bağlıdır (Gökhan ve Bulut, 2024: 124). Şüphesiz bütün bu sürecin her yerde aynı şekilde seyrettiği söylenemez. Çeşitli faktörlere bağlı olarak ana dili edinimi kimi zaman sağlıklı bir şekilde edinilmez. Bireysel farklılıklar, ailevi ve toplumsal koşullar, göç ve kentleşme, ekonomik saikler, siyasi ve kültürel anlaşmazlıklar, çatışma ortamları, asimilasyon gibi hususlar çocukların ana dili edinimini olumsuz etkiler. Çocuğun dış dünyaya açılmasını sağlayan temel iletişim biçimi olan dil; sıralanan olumsuzluklardan kaynaklı içe kapanmacı bir eğilim gösterir.

Çocukların iletişim kurmasını, etkileşimde bulunmasını ve öğrenmesini kolaylaştıran başat sermayenin ana dili olduğu söylenebilir. Ana dilini kullanma olanaklarına sahip olunmayınca veya herhangi bir engelle karşılaşıldığında çocukların büyük çatışmalar yaşaması kaçınılmazdır. Bu nedenledir ki ana dilleri ile eğitim alamayan bireyler, kültürel ve sosyal uyum sağlama zorluklarından kaynaklanan stres ve travmalarla karşılaşabilirler (Bulut, 2025: 14). Bu durum, aynı zamanda hem geçmişe hem de geleceğe dönük riskler barındırmaktadır. Nitekim Erdem (2011: 145), aynı gerekçelere bağlı olarak kişinin doğduğu andan itibaren doğal çevresinden öğrendiği ana dilinin yasaklanması ya da ana dilinde eğitim görmesinin engellenmesinin çok ciddi boyutta travmalara yol açtığından bahseder. Ayrıca ebeveynleri ve doğal çevresiyle duygu ve düşüncelerini paylaştığı, iletişime girdiği, kendisini ve evreni anlamlandırdığı, hayata ilişkin algı ve tasavvurlarını oluşturduğu ana diliyle olan bağının kesilmesinin bütün bu alanlara ilişkin bilgi ve birikiminin sıfırlanması anlamına geldiğinden söz eder.

Ana dili görünürlüğü, doğal sebeplere bağlı olarak farklılık gösterebilir. Tarihi ve sosyolojik gerçeklikler, diller arasındaki mesafenin açılmasına ve bir dilin diğerlerine nazaran imkânlar açısından ön almasına zemin sunabilir. Fakat tarih boyunca dillerin yaklaşmasına, çok dilli ortamların gelişimine de tesadüf edilmiştir. Her ne olursa olsun ana dili, kaderci ve rekabetçi bir ortamın eline bırakılmayacak kadar önemlidir ve ahlaki sorumluluk gerektirmektedir. Dolayısıyla Çelik'in (2024: 426) de belirttiği şekilde diller arasındaki farklılıkların ancak niceliksel farklılıklardan ibaret olduğu, dünya üzerindeki herhangi bir dilin tüm işlevleri yerine getirebilecek potansiyeli her daim içinde taşıdığı, bu nedenle de dillerin eşitliği fikri ile insanların/ırkların eşitliği fikrinin birbirinden ayrılmaz iki düşünce olduğunun kabul edilmesi gerekir.

Kürtçenin ana dili edinimi sorunu üzerine yapılan çalışmalar çoğunlukla eğitim politikaları ve sosyodilbilim bağlamında ele alınmıştır. Ancak bu sorunun çocuk edebiyatındaki temsiline odaklanan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışma, Hasan Kılıç'ın *Berçem* adlı çocuk kitabını inceleyerek Kürtçenin ana dili edinimi sorununun

çocuk edebiyatında nasıl temsil edildiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda eser, içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiş ve ana dili edinimi teması çeşitli başlıklar altında incelenmiştir.

1. Ana Dili Edinimi ve Türkiye’de Kürtçenin Ahvali

Ana dili ediniminin gelişim göstermesini sağlayan en önemli hususlardan biri ana dilinde eğitimidir. Toplumda kimilerince siyasi bir talep olarak algılanan ana dilinde eğitim hakkı, aslında temel bir insan hakkı olup çocuğa fırsat eşitliği sağlar, farklı dillerin yarınlara taşınması ve toplumsal eşitlik duygusunun güçlenmesine imkân tanır (Kaya, 2015: 14). Bu açıdan doğal hukuk çerçevesinde bir karşılığa sahip olup hem bireysel hem de toplumsal gelişimde önemli bir rol oynadığından bahsedilebilir. Fakat bunun için bireysel, toplumsal ve kurumsal düzlemde hak kavramını içselleştirecek tutum, algı ve kabullere ihtiyaç vardır. Gök’ün (2024: 98) de ifade ettiği üzere eğitim hakkı ilkesini esas alan bir toplumsal düzen ve eğitim sisteminde sınıf, cinsiyet, ırk, etnik köken, dil, din, coğrafi bölge, politik görüş, yaş, vb. temelli ayrımcılıkların ortadan kaldırılması elzemdir. Çünkü medeni bir devlette ana dili koruma ve geliştirme hakkının tartışılmasına gerek yoktur ve bu apaçık zihinsel ve dilsel insan hakkıdır (Skutnabb Kangas, 1994: 625).

Ana dili edinimi, çocuk gelişiminin önemli bir parçasıdır. Aslında parçası olmanın ötesinde dil ve varlık ilişkisine temel teşkil etmektedir. Bireysel ve toplumsal bağıyla hem pedagojik hem de hukuki bir çerçeveye sahiptir. Çocuk eğitiminde dil ve iletişim boyutunun niteliği, onun sağlıklı bir kişilik ediniminin de yolunu açmaktadır. Bu açıdan ana dili edinimini engelleyici veya ona mukabil kabullerin ve uygulamaların gayri pedagojik olduğu, bu yönüyle de ahlaki ve hukuki sorumluluk gerektirdiği açıktır. Türkiye’de Kürtçenin ana dili ediniminde çeşitli güçlüklerin yaşandığı bilinmektedir. Siyasi koşullara bağlı olarak doğal mecrasından çıkıp politize olmuş bir dil söz konusudur. Türkiye’de Kürtçenin ana dili olarak edinimi, tarihi seyri itibarıyla yasaklamalardan kısıtlı koşullara doğru evrilmiştir. İhtiyaçlar ve talepler nezdinde ise politik tartışmalara konu olmuş ve gerilimlere sebep olmuştur. Dolayısıyla hukuki ve pedagojik çerçevesini yırtan ve politikleşen bir dil olarak Kürtçenin ana dili edinimi sorunu, çok yönlü büyük mağduriyetler üretmiştir. Bugünkü tartışmalar da bir yandan bu tarihi yükün izlerini taşımakta bir yandan da atılması gereken adımlar konusunda değişken tutum ve davranışlarla belirsizlik üretmektedir.

Kürtçe ana dili edinimi sorununun asıl mağdurlarının çocuklar olduğu görülmektedir. Ana dillerinde eğitim alamayan çocuklar, eğitim hayatlarına fırsat eşitliği ilkesine uygun şekilde başlayamamaktadır. Bu da öğrenim süreci içinde çocukların akademik başarı açısından gerilemesine ve bununla beraber farklı sorunlarla karşılaşmalarına yol açmaktadır. Çoban Keneş’in (2019: 632) ifadesiyle çocuklar, nedenini bilmedikleri anlamadıkları ama maruz kaldıkları çatışmaların en korunmasız kesimidir. Türkiye’de Kürtçeye yönelik politikalar ve pratiklerin özellikle Kürt öğrenciler için ciddi dilsel, eğitsel, psikolojik, bilişsel, toplumsal tahribatlara yol açmıştır (Coşkun vd., 2010: 122). Aile ve yakın çevre içinde konuşma ve dinleme becerisi gelişme olanağına sahipken özellikle okul ortamında deneyimlenecek okuma ve yazma becerilerine dönük bir etkileşim neredeyse yok mesabesindedir. Ortaokullardaki seçmeli dersler, kimi özel kuruluşların uygulamaları, bireysel çabalar

ve bazı medya örnekleri, Kürt sosyolojisinin ana dilini öğrenme ihtiyacını karşılamaya dair reel bir zemin sunmamaktadır.

Sosyal ve kültürel boyutuyla yoğun bir gerilim içinde varlık bulmaya çalışan Kürtçe, ana dili olarak öğretim imkânlarından yoksun olması hasebiyle yaygınlaşma sorunu yaşamaktadır. Bireysel çabalar, özel girişimler ve bazı kurumsal teşebbüslerin Kürtçenin dil sahasına koşut bir yeterliliğe sahip olmadığı söylenebilir. Bu açıdan Kürtçenin ana dili edinimi, mevcut şartlara bağlı olarak doğal ve sağlıklı bir sürecin ürünü olarak gerçekleştirememektedir. Dinleme ve konuşma becerileri, aile ve yakın çevre ekseninde kısmen gelişim gösterirken okul ve uzak çevrede gerçekleşen okuma ve yazmaya dair dilsel bir gelişimden bahsedilememektedir. Siyasi ve yasal gerekçelerin yanında göç ve kentleşme olgusu da Kürtçeyi gelecek açısından zora sokmaktadır. Kürtçe giderek sadece yaşlıların ve orta yaşların kullandığı bir dil halini almakta, gençler arasında Kürtçeyi bilenlerin ve kullananların sayısı azalmaktadır (Yada Vakfı vd., 2020: 46). Bu da dilin en temel işlevlerinden olan aktarım unsurunun zayıflamasına yol açmaktadır. Göç faktörüne bağlı olarak ana dilini kullanamamanın sonuçlarına odaklanan Mucherah (2008: 188); ana dil kullanımını artıran faktörler arasında ana dili konuşmak, ana dili medyasına maruz kalmak, kültürel etkinliklere katılmak, ana dilini konuşan diğer insanlarla etkileşim kurmak ve ana dilini konuşanları ziyaret etmeyi sayar. Sınırlayıcı faktörler arasında ise baskın dilin kullanımı, farklı olarak algılanma korkusu, aynı ana dilini konuşmayan arkadaşlar ve eşler, ana diline sınırlı ziyaretler ve ana dilini konuşan diğer insanlara erişim eksikliğinin yer aldığını belirtir. Bu tespitler, göç yaşamayan Kürtler için dahi geçerli sonuçlar olarak görünmektedir. Çocukların ana dili kullanımı için sosyal hayatta yaşanacak kısıtlılıkların, planlaması yapılmayan veya eksik kalan eğitsel ortamlarla daha da güçleştiği söylenebilir. Bu nedenle dil kaygısının, sosyokültürel faktörlerle derin ilişkisi göz önünde bulundurularak, öğrencilerin dil öğrenme süreçlerinde daha fazla desteklenmesi gerekmektedir (Abdulqader, 2025: 29).

Şen (2022: 37, 42), Türkiye’de Kürtçeyi, Türkçeye nazaran daha az kullanma durumuna bağlı olarak “miras diller” kavramı etrafında irdeler ve miras dili konuşucularının ortak özelliğini baskın bir dilin yanında tarihsel bir bağ hissedilen başka bir dilin konuşucusu olmak veya olma isteği duymak şeklinde açıklar. Bu çerçevede Türkiye’de Kürtçeye yönelik eksiklikleri ve talepleri karşılayacak düzenlemelere ihtiyaç vardır. Bu durum, kimi çalışmalarda farklı yönleri gösterecek şekilde tespit edilmiştir. Yılmaz ve Şekerci (2016: 56), öğretmen deneyimleri çerçevesinde ilkökul çocuklarının yaşadıkları ana dili sorununu incelemişlerdir. İlgili çalışmada öğretmen görüşlerine göre ana dili farklı olan öğrenciler, okula başladıklarında çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Özellikle iletişim kuramama ve içe kapanıklık, özgüven sorunu, sosyalleşme sorunu, akademik olarak başarısızlıkla karşı karşıya kalma gibi sorunlar ön plana çıkmaktadır. Uğur (2023: 589), ana dili eğitim dilinden farklı olan veli ve öğrencilerin tecrübelerini araştırmıştır. Çalışmada öğrenci ve velilerin anadillerinde anlama ve konuşma becerilerinin yüksek olduğu, okuma ve yazma becerilerinin ise düşük olduğu; hane içerisinde iki kuşak arasında günlük iletişim dilinin büyük oranda Kürtçeden Türkçeye geçtiği sonucuna ulaşılmıştır. Yorgun ve Sak (2021: 25) da okul öncesi dönem çocuklarının ilkökula hazırbulunuşluk düzeylerini ana dili değişkeni açısından incelemişlerdir. Çalışmada dil, iletişim ve okuryazarlık alt boyutunda ve sosyal bilimler alt boyutunda ana dili

Türkçe olan çocukların ilkokula hazırbulunuşluk düzeylerinin ana dili Kürtçe olan çocuklarınkinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

2. Kürtçenin Ana Dili Edinimi Sorunu ve Sorun Odaklı Çocuk Edebiyatı

Kürtçenin ana dili edinimi sorunu, birçok farklı platformda çeşitli düzeylerde dillendirilmektedir. Farklı disiplinlerin ilgi durumuna göre araştırmalar ve raporlar çerçevesinde tartışılmaktadır. Bu ilginin sanat alanında kendini göstermemesi beklenemez. Nitekim Moran (2012: 309), sanat ürünlerinin asıl işlevinin estetik yaşantı uyandırmak olduğunu ama bilgi verme, dini heyecan ve politik duygular uyandırma işlevlerine de rastlandığını söyler. Bu doğrultuda edebiyat, hayat ve siyaset arasında bir bağ ve etkileşim bulunduğundan (Hece, 2004: 4) Kürtçeye dair mevcut kısıtlılıkların edebi çerçeveye taşınmaması mümkün değildir. Bu açıdan Kürtçe ve ana dili mevzuu; yaşam ve deneyimler, bireysel veya toplumsal farklılıklar, eşit bir yaşam, hukuk arayışı vb. odaklanmalar etrafında gerek kurgusal gerekse de öğretici metinlere konu olmaktadır. Türk ve Kürt edebiyatında bu konuları işleyen veya içeren kitapların takibini yapmak mümkündür. Çocuklar için yazılan metinlerin bu yönüyle büyükler için olanlardan farkı pek yoktur. Şüphesiz çocuk edebiyatının ilkeleri ve çocuğa seslenmenin edebi koşulları bağlamı değiştirmektedir. Fakat çocuklar, rafine bir yaşam sürmemektedirler. Bir fanus içinde yaşamadıkları için de bireysel ve toplumsal sorunlardan azade değildirler. Bu açıdan muhtemel sorunların yönetsel açıdan edebi bir nitelik taşıması gerekir. Çocuk eğitiminde ve dolayısıyla çocuk edebiyatında önemli bir yeri olan oyun, merak ve hayal unsurları dikkate alınmalıdır (Turan, 2023: 1). Çocukla sağlıklı bir edebi iletişimin yolu, ancak bu şekilde sağlanabilir.

Çocuk edebiyatında sorun odaklılık, geleneksel metinlerden ayrı daha çok modern bir yönelim olarak kabul görmektedir. Çocuk psikolojisinin esas alındığı ve kitaplar aracılığı ile çocukların desteklenmesinin amaçlandığı bir yapı göstermektedir. Çocuk için yazılmış herhangi bir bireysel veya toplumsal sorunun ele alındığı ve çözüm odaklı bakış açısının yön verdiği kitapların sorun odaklılık başlığı altında tartışıldığı görülür. Sorun odaklı çocuk edebiyatının amaçları arasında çocuğun veya gencin anlayamadığı ya da doğrudan iletişim kuramadığı bazı gerçekleri edebiyat yoluyla onun dünyasına sokmak vardır (Dilidüzgün, 2018: 108). İlgili kitaplar günlük yaşama ait bireysel ve toplumsal, eğitimsel, ulusal ve evrensel sorunları konu edinir; yaşamın çok katmanlı problemlerini, çocukların anlamlandıramadığı yahut deneyimlediği travmatik yaşantıları edebiyat aracılığıyla onlarla buluşturmak ister (Karagöz, 2015: 488). Böylece çocuklara ilgili eserler aracılığıyla içinde olunan problemleri çözme becerilerini kazandırma, empatik düşünmelerini sağlama, hayatı tanıma imkânı sunulmak istenir.

Kürtçenin ana dili edinimi sorunu, pek çok disiplinin ilgi alanına girmektedir. Edebiyat ve hayat arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Bu nedenle bireyin iç ve dış dünyasının yansımaları, toplumsal meseleler ve bunlar üzerinden açığa çıkan sorunlar; edebiyatın kayıtsız kalamayacağı bir özellik gösterir. Bu çerçevede çocuk edebiyatı, çocukların maruz kaldığı bireysel ve toplumsal sorunları, kendi ilkeleri doğrultusunda tartışır. Bu tarz kitapların yazılma sebepleri ile nasıl yazılmaları üzerine yoklamalarda bulunur. Kürt çocuk edebiyatında sorun odaklılık kategorisinde değerlendirilebilecek telif ve çeviri pek çok eser bulunmaktadır. Çiftçi

(2025, s. 30), bu eserlerin bireysel düzlemde uyku sorunu, hastalık ve doktor korkusu, kaybolma, okula başlama korkusu, bisiklet sürmeyi öğrenme güçlüğü, yalnız kalma, berbere gitme korkusu ve özgüven eksikliği; toplumsal düzlemde ise yoksulluk ve çocuk işçiler, çevreyi koruma, göç, şiddet, ötekileştirme ve mücadelenin yaşandığı bölgeler olarak kaydetmiştir.

Çocuk edebiyatının genel amaçları arasında hayata hazırlama, yaşam tecrübesi kazanmalarını sağlama ve okuma deneyimlerinin ilk adımlarını sağlıklı bir şekilde atmak sayılabilir. Dolayısıyla ana dili Kürtçe olan çocukların yaşadıkları sorunlar, temel soruna bağlı olarak çeşitli değişkenlikler göstermekte ve bunlar pekâlâ metinlere yansıyabilmektedir. Bu sorunu yaşayan çocuklar için ilgili kitaplar, onların dil gelişimleri başta olmak üzere diğer gelişimlerine de olumlu yönde etki edecektir. Ayrıca yaşadıkları soruna dönük edebi düzlemde bir dayanak işlevi görecektir. Ana dili Kürtçe olmayan çocukların ise bu kitapları doğrudan veya çeviri yoluyla okuyarak empati duygularını geliştirmeleri, farklı dünyaların yaşadıkları olumsuzluklardan haberdar olmaları ve bu çerçevede dayanışmacı bir ruha sahip olmaları beklenmektedir. Bu sayede çocuk edebiyatının önemli bir ilkesi olan çocuk gerçekliği; iki yönlü bir buluşmada tarafları birleyen, okurların ortaklaşma duygusunu besleyen ve evrensel iyilik için çabalayan bir etki gösterecektir.

Sorun odaklı çocuk edebiyatı kapsamında ele alınan konular değişkenlik göstermektedir. Bu çerçevede çocuk kitaplarında çocuğun iç ve dış dünyasından kaynaklı çeşitli sorunları kurgusal düzlemde ele almak mümkündür. Kürtçenin ana dili edinimi sorunu, bu anlamda dışsal bir sorun olup çocukların yaşamlarını ve gelişimlerini doğrudan etkileyen toplumsal bir mahiyet taşır. Çocukların bu durumu anlamlandırma düzeyleri farklılık gösterse de olumsuzluklardan etkilenmeleri kaçınılmazdır. Dolayısıyla Kürtçenin ana dili edinimi sorununun, çocuk edebiyatında sorun odaklılık başlığı kapsamında önemli karşılıklar barındırdığı söylenebilir. Bu bağlamda Hasan Kılıç'ın *Berçem* adlı çocuk kitabı, Kürtçenin ana dili edinimi sorununu konu edinmektedir.

3. Yöntem

Bu çalışmada *Berçem* adlı Kürtçe çocuk kitabı, ele almış olduğu Kürtçenin ana dili edinimi sorunu açısından incelenmiştir. Bu kitap, sorun odaklı çocuk edebiyatı kapsamında doğrudan ana dili edinimini tema edinen sınırlı sayıdaki eserlerden biri olması nedeniyle örneklem olarak seçilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesine başvurulmuştur. Örnek kitap, araştırmanın problem durumu doğrultusunda içerik analizine tabi tutulmuştur. Öncelikle örnek metin okunmuş, ana dili edinimi sorununu yansıtan veya bununla ilişkili olan kodlar belirlenmeye çalışılmıştır. Kodların kitabın dil-anlatım ve içerik unsurları kategorilerinde ana tema olarak Kürtçenin ana dili edinimi sorununu temsil ettiği anlaşılmıştır. Elde edilen veriler, Kürtçenin ana dil edinimi sorunuyla ilişkilendirilen çeşitli kavramsallaştırmalar ve başlıklar çerçevesinde betimlenmiştir. Bunlar şu şekildedir: Kurgusal düzlem; Kürtçeye yabancılaşmak veya onunla hiç tanışmamak; yaşanan içsel ve dışsal çatışmalar; bilinç durumu ve rol model karakterler; ana dili ediniminde dört dil becerisinin eşzamanlılığı; sosyal çevrenin önemi ve akran etkileşiminin rolü; Kürtçenin ana dili ediniminde bir tenakuz durumu; iletiler; bireysel ve toplumsal eleştiri; çaba, çözüm odaklılık, umut ve iyimserlik; karakterlerin

tutarlılıkları ve değişimi; ana dili ve kültürel unsurlar bütünleşmesi; kitaptaki bazı metaforlar ve kitabın anlatım özellikleri. Metinden doğrudan yapılan alıntılarla elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

4. Berçem Adlı Çocuk Kitabında Kürtçenin Ana Dili Edinimi Sorunu

Berçem adlı çocuk kitabı, Hasan Kılıç tarafından Kürtçe yazılmış roman niteliğinde bir eserdir. Doksan beş sayfadan oluşan kitap, 2023 yılında ilk baskısını yapmıştır. Kitabın çizerleri, Besna Acu ve Mustafa Temel'dir. Yaş cetveli kitap kapağında verilmemiş olsa da kitabın türü, hacmi, punto, resimleme, öykünün uzunluğu ve cümle yapısı daha çok dokuz yaş ve sonrası için uygun olduğunu göstermektedir. Eser, zorluklar içinde varlık bulmaya çalışan Kürt çocuk edebiyatı ürünlerinden biri olmasının yanında Kürtçenin en temel sorunu olan ana dili edinimini konu edinmesi bakımından da dikkat çekicidir. Çocukların ana dili gelişiminin sınırlanması bağlamında bireysel ve toplumsal karşılıklarıyla politik, eğitsel ve estetik bir bağa sahiptir. Eserde Kürtçenin ana dili edinimi, çocuk edebiyatında sorun odaklı bir çerçevede şu başlıklarla dikkat çekmektedir:

4.1. Kurgusal Düzlem

Berçem adlı çocuk kitabında kurgu, altı yaşlarında bir kız çocuğunun ana dili olan Kürtçeye ilişkisi üzerinedir. Kitapta ailesinin İstanbul'a göç etmesi ile doğduğu topraklara ve ana diline yabancı kalan küçük bir kızın öyküsü ele alınmaktadır. Kitabın *Berçem* adlı kahramanı, ana dili olan Kürtçeyi söz konusu durumdan dolayı edinemediştir. Bunda anne ve babasının onunla Kürtçe konuşmayı tercih etmemeleri de etkili olmuştur. Ninesinin hastalığı sebebiyle köylerine yaptıkları ziyaret, kahramanın ana dili olan Kürtçeyi fark etmesi yönünde bir değişime kapı aralamıştır. Geldiği yeni ortamın kültürel atmosferi, ninesinin sevgisi ve kültürel dirayeti, tanıştığı yeni arkadaşlarının ona Kürtçeyi öğretme çabalarıyla *Berçem* kendi gerçekliğine dönmüştür. Bu açıdan kitap, Kürtçenin ana dili edinimi sorununa kurgusal düzlemde ışık tutmaktadır. Ayrıca kitap, kahramanı tanıtan ve serüveni hakkında bilgi veren kısa bir ön söz ile başlamaktadır. Böylece okurlar, Kürtçenin ana dili edinimi sorunu etrafında gelişim gösteren bir kurgu ile karşı karşıya olduklarını anlamaktadır.

Çocuk kitaplarında olay ve yaşantının genellikle açık ve anlaşılır bir şekilde seyretmesi önem taşır. Kitap bu yönüyle açık ve hedeflenen yaş grubunun kavrayabileceği bir kurguya sahiptir. Bu anlamda kitabın çocukları zorlamayacak bir serüven içerdiği söylenebilir. Fakat olay akışı, bazı yerlerde biraz hızlı seyretmektedir. Özellikle *Berçem*'in Kürtçeye olan yabancılığı ve bunu edinme çabaları, belirgin şekilde odağa alınmıştır. Öte yandan kahramanın Kürtçe ediniminde başlangıçta yaşadığı zorluklar, kitabın sonuna doğru çok da zorlanmayacağı şekilde çözülmüştür. Çocuk kitaplarında sorunların çabucak çözülmesi, inandırıcılığı biraz zora sokar. Bu açıdan kitapta az da olsa makul geçişler ve kurgusal harca ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

4.2. Kürtçeye Yabancılaşmak veya Onunla Hiç Tanışmamak

Berçem, ailesinin göç etmesi nedeniyle erken dönem çocukluk çağını doğduğu memleketinden uzakta İstanbul'da geçirmiştir. Bu yeni ortamda Kürtçeyi edinme

şartlarına sahip olamamıştır. Ebeveynleri onunla kendi dilinde konuşmamıştır. Bu nedenle anne ve babası için ana diline ve kültürüne yabancılaşma; Berçem için ise Kürtçeyle hiç tanışmama şeklinde bir durum söz konusudur:

“Berçem heta şeş saliya xwe li Stenbolê ma. Fêrî zimanekî cuda, çandeke cuda û mirovên cuda bû” (Kılıç, 2023: 9).

(Berçem altı yaşına kadar İstanbul’da kaldı. Başka bir dil ve kültürü öğrendi, başka insanları tanıdı.”¹

4.3. Yaşanan İçsel ve Dışsal Çatışmalar

Kitapta Kürtçenin ana dili edinimi üç çatışma odağı içinde düşünülebilir. Birinci çatışma göçle beraber gelen bir dış çatışma türüdür ki eserde pek değinilme de arka plana yansımaktadır. Nitekim İstanbul’a göçen ailenin çocuğuyla ana dillerinde iletişim kurmaması, mutlaka çeşitli sebeplere bağlıdır. Dolayısıyla kitapta buna yönelik açık bir ilgi olmadığı için bu hususu, sadece dışsal çatışmanın bir yönü olarak kaydetmekle yetinmek gerekmektedir.

İkinci çatışma dışsaldır ama Kürtlerin kendi ana dillerini kullanmamaları konusunda içsel ve toplumsal bir yön taşımaktadır. Berçem’in köye dönüşü ile birlikte Kürtçeyi bilmediği, anlatıcının aktarımları dışında karakter düzeyinde ilk olarak ninesi tarafından dile getirilir. Ninesi, durumu fark eder etmez anne ve babasına tepki gösterir. Bu tutum ve davranış, Kürtçenin ana dili olarak kullanılmaması ve yeni nesillere aktarılamaması konusunda toplumsal anlamda bir iç çatışma durumuna işaret eder. Nitekim anne ve baba kitapta karakter düzeyinde neredeyse hiç yoktur. Sadece kitabın başındaki açıklamalarda ve köye dönüş hikâyesinde kayda geçerler. Oldukça silik bir konumda bırakılmalarının -kurgusal yönde tartışılması bir yana bırakıldığında- Kürtçenin ana dili ediniminde gerekli sorumluluğu göstermeyen taraf olmaları şeklinde bir anlam taşıdığı açıktır. Bu da Kürtler arasında ana dilini kullanma ve aktarma konusunda muhtemel iç çatışmayı gözler önüne sermektedir:

“Lê tişteki bala pîrika wê kişand. Pîrika wê dît ku Berçemê bi zimanê tirkî bi dê û bavê re diaxive. Pir aciz bû, gazi bavê Berçemê kir û got:

‘Hûn çima bi zimanê kurdî bi Berçemê re naxivin?’

‘Dayê Berçemê bi kurdî nizane biaxive.’

Wekî kêrek li dilê pîrika wê bikeve dilê wê êşiya û got:

‘Hûn bi wê re bi zimanê kurdî biaxiviyana ew ê niha bi kurdî biaxiviya.’

‘Dayê ma...’

‘Nebêje ma...’ (Kılıç, 2023: 10).

¹ Alıntıların Türkçe çevirisi araştırmacı tarafından yapılmıştır.

(Ama bir şey ninesinin dikkatini çekti. Berçem'in anne ve babasıyla Türkçe konuştuğunu fark etti. Çok sıkıldı ve Berçem'in babasını yanına çağırdı:

'Siz neden Berçem ile Kürtçe konuşmuyorsunuz?' dedi.

'Anne Berçem Kürtçe bilmiyor.'

Ninesinin yüreği hançer değmişçesine ağrıdı.

'Siz onunla Kürtçe konuşsaydınız o şimdi Kürtçe konuşacaktı' dedi.

'Anne ama...'

'Ama falan deme...')

Üçüncü çatışma, iyimser bir yön taşıyıp bireysel ve içsel bir yapı gösterir. Kahramanın ana dilini kullanamamasından duyduğu üzüntü, kaygı ve zorlanma böyle bir çatışmanın ürünüdür. Karakterlerin ana dilini konuşamamaya yönelik gördükleri eksiklikler ve tehlikeyi sezinlemeleri karşısındaki hissiyatları bu tarz bir çatışmanın belirleyenleri olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle en önemli iç çatışma örneği Berçem'in kendisinde yaşanır. Küçük bir kız çocuğu olarak kendi gerçek dünyasının yabancıları olarak şaşkın ve Kürtçe açısından eksik bir haldedir. Kendi köyünde bir tür dil bariyerine takılmakta ve sosyalleşme sorunu yaşamaktadır:

"Berçemê dixwest biçe bi zarokan re listokê bilîze lê tiştêkî wê dida sekinandin. Zarok li gor wê bi zimanekî cuda diaxivîn. Berçemê nizanîbû bi zimanê wan biaxive" (Kılıç, 2023: 12).

(Berçem çocuklarla oynamayı istiyordu ama bir şey onu durduruyordu. Çocuklar onunkinden ayrı bir dille konuşuyorlardı. Berçem onların dilinde konuşamıyordu.)

İç çatışmanın adreslerinden biri de Berçem'in ninesidir. Doğumundan sonra hiç görmediği torununun Kürtçeyi konuşamaması onda derin bir üzüntüye yol açar:

"Pîrika wê, ew xist hembêza xwe û porê wê maç kir. Rondik ji çavên wê kete ser porê Berçemê. Gunehê wê bi rewşa Berçama wê hat. Berçema şîrîn bûbû xerîbê zimanê xwe" (Kılıç, 2023: 21).

(Ninesi onu kucakladı ve saçlarından öptü. Gözyaşları Berçem'in saçlarına düştü. Onun haline içerledi. Tatlı Berçem kendi dilinin yabancıları olmuştu.)

Ninesinin Berçem'in Kürtçe konuşmaya başlamasını müşahade etmesi onda psikolojik bir rahatlama sağlar:

"Dema didît Berçemê bi zimanê kurdî diaxive pir kêfxweş dibû. Zimanê Berçemê bûbû dermanê nexweşîya wê. Berçemê bi zimanê xwe, nexweşî ji pîrika xwe dûr û dûr xistibû" (Kılıç, 2023: 52).

(Berçem'in Kürtçe konuştuğunu gördüğünde çok mutlu oluyordu. Berçem'in dili hastalığın درمان olmuştu. Berçem, kendi dili ile ninesinden hastalıkları çok uzaklaştırmıştı.)

Berçem'in babasının her ne kadar kıızıyla Kürtçe konuşmamış olsa da annesinden gelen uyarı ve eleştirinin ardından bunun farkında olduğu görülür. Bu onun iç dünyasında yaşadığı travmatik yönü ele verir:

“Bavê Berçemê bêdeng rabû, ji hundir derket. Wî jî dizanîbû dayika wî rast dibêje. Pêwîst bû bi Berçemê re bi kurdî bi axiviyana. Lê şûna bi zimanê kurdî, bi zimanê tirkî pê re axivîbûn û ew fêrî zimanekî cuda kiribûn” (Kılıç, 2023: 12).

(Berçem'in babası sessizce doğruldu ve içeriden çıktı. O da biliyordu annesinin doğru söylediğini. Berçem ile Kürtçe konuşması gerekliydi. Ama onunla Kürtçe yerine Türkçe konuşmalar ve ona başka bir dil öğretiler.)

4.4. Bilinç Durumu ve Rol Model Karakterler

Kitapta Kürtçenin ana dili ediniminde bilinç durumunu temsil eden ve rol model olan ilk karakter Berçem'in ninesidir. Çocuklarını bu konuda uyarıcı, torununa Kürtçeyi öğretme konusunda çabalayıcı ve bu durumu kendisine dert ederek kültürel aktarımın taşıyıcısı rollerine sahiptir:

“Pîrika wê dixwest hinek peyvên kurdî fêrî Berçemê bike. Stêrk nîşanî Berçemê da û got: ‘Ew stêrk in.’” (Kılıç, 2023: 13).

Berçem'in arkadaşlarından Rihan'ın babası da ana dili edinim konusunda rol model teşkil etmektedir. Kitapta Kürtçe öğretmeni olarak bu rolü pekiştir:

“Bavê Rihanê taştêya xwe xwar û jî bo biçê dibistanê zimanê kurdî fêrî zarokan bike xwe amade kir” (Kılıç, 2023: 35).

4.5. Ana Dili Ediniminde Dört Dil Becerisinin Eşzamanlılığı

Ana dili ediniminde dört dil becerisinin özellikle ilerleyen yıllarda eşzamanlı olarak gelişim göstermesi son derece önemlidir. Dinleme ve konuşmayı, okuma ve yazma becerileri takip eder. Bu açıdan Kürtçenin ana dil ediniminde yazınsal nitelikte uğraşlar önem arz eder. Kitap bu konuda da örnek teşkil edecek bir içeriğe sahiptir:

“Bavê Rihanê hinek pirtûkên bi zimanê kurdî anîbûn malê. Rihanê carinan radibû çav li wan pirtûkan digerland. Çavên Rihanê her tim li pirtûkên zarokan digeriyan. Lê hejmara pirtûkên zarokan kêmbûn” (Kılıç, 2023: 35).

(Rihan'ın babası biraz Kürtçe kitap eve getirmişti. Rihan, bazen kalkıp bunlara göz gezdiriyordu. Gözleri her zaman çocuk kitaplarını arıyordu. Ama çocuk kitaplarının sayısı azdı.)

Kitapta kahramanın arkadaşlarından Rihan'ın isimlendirdiği bir ‘Dara Pirtûkan’ (Kitap Ağacı) vardır. Çocuklar, bazen onun altında kitap okurlar. Bu, hem bireysel

okuma hem de grup okuması şeklinde gerçekleşir. Bu örnekler, çocuk karakterlerin temsili üzerinden ana dili ediniminde okumaya özendirici bir yön taşımaktadır:

“Dema em careke din hatin, wê çaxê pirtûka xwe jî bîne û ji me re bixwîne” (Kılıç, 2023: 28).

(Bir daha ne zaman gelirsek kitabını yanına al ve bize oku.)

4.6. Sosyal Çevrenin Önemi ve Akran Etkileşiminin Rolü

Kürtçenin ana dili ediniminde sosyal çevrenin önemi ve akran etkileşiminin rolü oldukça büyüktür. Kitapta Berçem’in Kürtçeyi öğrenmesi, büyük oranda köydeki arkadaş ortamının varlığıyla ve akran etkileşimiyle gerçekleşmektedir:

“Ew keçika bedew dîsa di nava zarokan de bû û listok dilîst. Berçemê li wê nihêrt. Ew keçika bedew jî Berçemê dît. Dît ku Berçemê dîsa li ber derî ye û li wan dinêre. Ji nava zarokan derket, hate cem Berçemê û got:

‘Nevê te çi ye?’

Berçemê li nava çavên wê nihêrt. Bi kurdî nizanîbû lê ji çavên wê bedewê fêmkir ku li navê wê dipirse. Bi dengê xwe yê nazdar navê xwe got:

‘Berçem’

‘Tu çima nayê cem me? Were em biçin listokan bilîzin’ (Kılıç, 2023: 15).

(O güzel kız, yine çocuklarla beraber oynuyordu. Berçem ona baktı. O güzel kız Berçem’i gördü. Berçem’in yine kapı önünde onlara baktığını fark etti. Çocuklardan ayrıldı ve Berçem’in yanına gelip ‘Senin adın ne?’ diye sordu.

Berçem gözlerinin içine baktı. Kürtçe bilmiyordu ama gözlerinden adını sorduğunu anladı. Nazlı sesiyle adını söyledi:

‘Berçem’

‘Sen neden bize katılmıyorsun? Gel gidip oynayalım.)

4.7. Kürtçenin Ana Dili Ediniminde Bir Tenakuz Durumu

Kitabın kahramanı ve karakterlerinin adları Kürtçedir. Özellikle adların anlamı ve veriliş hikâyelerine dair aktarımlar, kurgunun önemsenen kesitleri olarak ön plana çıkar. Berçem’in adının hikâyesi, aynı zamanda adının anlamını bulma veya fark etmesi şeklinde bir kimlik arayışı olarak karşımıza çıkar. Berçem’in arkadaşlarının adları da buna eşlik eder. Fakat Berçem’in aidiyetinin başlangıçta sadece isim düzeyinde kalması bir sınırlılık olarak belirlemektedir. Bu durum, adın Kürtçe olması ile Kürtçenin konuşulamaması arasında beliren bir tenakuza işaret etmektedir. Kürtçenin ana dili edinimindeki sorunların bir göstergesi olarak bu örnek; dil ve kimlik ilişkisinin bütünlüğü bakımından çarpıcıdır. Öte yandan bu tenakuz içinde

olan birçok kişinin varlığı düşünüldüğünde sorunun derinleşen boyutu açığa çıkmaktadır:

“Berçemê bi zimanê tirkî bersiv da û got:

‘Ben Kürtçe bilmiyorum.’

Hêlinê wekî bêje tu çawa nizanî, bi tirkî got:

‘İsmin Kürtçe, nasıl Kürtçe bilmiyorsun?’” (Kılıç, 2023: 17).

(Berçem, Türkçe cevap verdi:

‘Ben Kürtçe bilmiyorum.’

Hêlin, nasıl bilmezsin edasıyla Türkçe seslendi:

‘İsmin Kürtçe, nasıl Kürtçe bilmiyorsun?’)

4.8. İletiler

Kitap, Kürtçenin ana dili olarak ediniminde yaşanan güçlükleri, kurgusu itibariyle gözler önüne sermek, okurlara edebi çerçevede bir bilinç ve duyarlılık kazandırmak istemektedir. Bu yönüyle iletilerin yoğun olduğu söylenebilir. Çocuklara iletilerin aktarılmasıyla değil, onların hissetmesine bağlı olarak gerçekleşen örtük öğrenmenin gerekli olduğu düşünüldüğünde doğrudan iletilerin kitabı zayıf kıldığı söylenebilir. Çocuk metinlerinde yalnızca öğüt vermekten; çocuğun duyma, düşünme, düş kurma becerilerini engellemekten özellikle uzak durulmasında fayda vardır (Mert, 2012: 1). Bu nedenle iletilerin kurgu üzerinden davranışlara yüklenmesi ve bunu çocukların hissetmesi beklenilir. Eserde yer alan ön söz, okuyucuları hazırlayıcıdır ama öte yandan böyle bir yönlendirme içermektedir. Farklı pasajlar da doğrudan iletiler içermektedir:

“Ziman hebûna me ye. Li dinê gelek ziman hene. Ji wan zimanan hinek ji ber ku zêde bi wan nayê axaftin, ber bi windabûnê ve diçin. Zimanê ber bi windabûnê ve diçe, yek ji wan jî zimanê me, zimanê kurdî ye. Ji ber ku em zêde bi zimanê xwe naaxivin zimanê me jî ber bi tunebûnê ve diçe. Eger em bi zimanê xwe neaxivin wê zimanê me winda bibe” (Kılıç, 2023: 32).

(Dil bizim varlığımızdır. Dünyada birçok dil vardır. Onlardan bazıları, fazla konuşulmadığından kaybolmaya yüz tutar. Dil kaybolur, onlardan biri de bizim dilimiz, Kürtçedir. Biz yeterince dilimizle konuşmadığımız için kayboluyor. Eğer biz dilimizle konuşmazsak o kaybolacak.)

4.9. Bireysel ve Toplumsal Eleştiri

Eserde bireysel ve toplumsal eleştirinin tarafları vardır. Kitabın teması ve konusu itibariyle toplumsal eleştiriye odağa aldığı söylenebilir. Karakterler düzeyinde de kahramanın ebeveynleri ve doğrudan muhataplık oluşmasa da kimi diyaloglara yansıyan eksiklikler, bireysel eleştiri çerçevesinde kalmaktadır. Rihan adlı karakterin babasının şu sözleri bireysel ve toplumsal eleştiriye örnekler:

“Delala bavê xwe, navê hevala te bi kurdî ye lê zimanê wî bi tirkî ye. Gelek zarok navê wan bi kurdî ne û zimanê wan bi tirkî ne. Ev ne sucê wan e. Dê û bavê wan bi zimanê kurdî bi wan re biaxivin, zarok wê bi zimanê kurdî biaxivin” (Kılıç, 2023: 32).

(Canım kızım, arkadaşının adı Kürtçedir ama dili Türkçedir. Birçok çocuğun adı Kürtçe, dili Türkçedir. Bu onların suçu değil. Anne ve babaları, onlarla Kürtçe konuşursa onlar da Kürtçe konuşacaktır.)

4.10. Çaba, Çözüm Odaklılık, Umut ve İyimserlik

Çocuk metinlerinde gerçekçilik zedelenmeden iyimserlik peşinde olunmalıdır. Ayrıca çaba gösterilmeden erişilen kazanımlardan da kaçınmak gerekir. Çözüm arayışı, önemli bir durumdur. Kitap, kurgusu itibarıyla bu konuda uygun bir bakış açısı sergilemektedir. Nitekim Berçem’in kendisi, ninesi ve arkadaşları büyük bir çaba göstererek Kürtçenin öğrenilmesi konusunda mesafe kat ederler. Umutlu ve iyimser bir bakış açısıyla zorlukların üstesinden gelmeye çalışırlar. Bunları gözetken yaklaşımların dengeli kişilikler edinmede önemi büyüktür. Kitabın ele aldığı Kürtçenin ana dili edinimi sorunu, böylece sorun odaklı çocuk edebiyatının ilkeleriyle çelişmeyecek bir pozisyon kazanmış olur:

“Hêlîn, ez û tu em zimanê kurdî fêrî Berçemê bikin. Bila ew bi zimanê kurdî biaxive.’

‘Tu rast dibêjî Rihan, em fêrî wê bikin wê kêfa wê jî bê.’ (Kılıç, 2023: 25).

(‘Hêlîn, ben ve sen Berçem’e Kürtçe öğretelim. O da Kürtçe konuşsun.’

‘Doğru söylüyorsun Rihan, ona öğretelim ki mutlu olsun.’)

4.11. Karakterlerin Tutarlılıkları ve Değişimi

Kahraman ve karakterler, kurgusal metinlerin vazgeçilmezleridir. Olay, onlar ekseninde cereyan eder ve içinde olunan durum ve şartlar kurguda yapıyı belirler. Çocuk metinlerinde karakter sayısı fazla değildir; okurun motivasyon süresi ve kitabın hacmine paralel olarak akışın takip edilmesi ve rahat bir okumanın olması için genellikle akış yalın ve anlaşılır bir seyre sahiptir. Kahraman ve karakter, kurgu içinde anlatıcının aktarımlarıyla ya da karakterlerin konuşturulmasıyla sonuca doğru yol alırlar. Bu da çoğunlukla önce ve sonra arasında bir değişim durumuyla gerçekleşir. Örnek kitapta Kürtçenin ana dili edinimi, bir sorun olarak ele alınmış olup kahramanın kayıtsız bir dünya içinde buna yönelik bilinç durumuna doğru yol alması şeklinde tasarlanmıştır.

Lukens vd. (2018: 117, 123), öykünün olay örgüsüne biçim veren karakterin eylemleri ve tepkileri olduğunu söyler; düz karakterleri öyküdeki hareketin vazgeçilmez parçası ve tutarlık içinde, devingen karakterleri ise öyküdeki hareket akışı içinde değişen karakter olarak belirtir. Buna göre Berçem, kitabın kahramanı olarak ana dili Kürtçeye yönelik öncelikle bir karşılaşma ve farkındalık, ardından onu öğrenme yönünde bir çaba ve değişim içindedir. Yani devingen bir yapı göstererek

okurlar için amaçlanan bilinç durumuna dönük bir modeldir. Özdeşim kuran çocuk okurlar onun bu çabasını kendilerine örnek alacak bir içerikle karşılaşırlar. Berçem'in ninesi, ona yardımcı olan arkadaşları Hêlîn, Rihañ, Çekdar ve Rihañ'ın babası ise düz karakterler olup bir tutarlılığa sahiptir.

4.12. Ana Dili ve Kültürel Unsurlar Bütünleşmesi

Ana dili ediniminde kültürel etkileşim önemlidir. Metinlere yansıyan içeriklerin kültürel değerleri taşıması, çoklu etkileşime kapı aralar. Bu tarz unsurlar, ilgili dilin konuşulduğu dünya ve atmosferle doğrudan temas kurma olanağı oluşturur. Bu nedenle kitapta başat mekânın köy ortamı olması, etraftaki kişilerin Kürtçe konuşmaları ve gündelik hayata yansıyan pratiklerin kültürel unsurlarla bezeli olması olumludur. Kurguda özellikle Newroz bayramına hazırlık yapılmasına dair kimi içerikler bu durumu örneklemektedir:

“Pîrê, li bayrama Newrozê çi tê kirin?”

‘Keç û xort, kal û pîr, zarok û hemû gundî li qada Newrozê kom dibin, ciwanên gund li qada Newrozê agirê Newrozê pêdixin û xwe ji ser agir diavêjin. Keç û xortên ciwan, li dora agir, bi cilên xwe yên kurdî dikevin govendê.’” (Kılıç, 2023: 21-22).

(‘Nine Newroz Bayramı’nda ne yapılır?’

‘Gençler, yaşlılar, çocuklar ve bütün ahali Newroz alanında toplanır, gençler meydana Newroz ateşini yakar ve üstünden atlarlar. Genç kızlar ve erkekler, ateş etrafında Kürtlere ait yöresel elbiseleriyle halaya dururlar.’).

Kültürel unsurların metinde yer almasına bir örnek de Kürtlerin önemli tarihi şahsiyetlerinden şair Ehmedê Xanî'nin hayal ve rüya yoluyla Berçem'le buluşturulmasıdır. Berçem, Newroz hazırlığı için Kürtçe bir şiir yazmak istemektedir ama buna güç yettirmeyince Ehmedê Xanî ona yardımcı olur ve onun kaygılarını azaltır. Bu buluşma, ana dili ile kültürel unsurların bütünleşmesine iyi bir örnektir; kuşların aracı kılınması ve diyaloga yansıyan sevimlilik de kurguyu güçlü kılmıştır. Fakat bir yönüyle rastlantıya dayalı olması kurguyu zayıflatmaktadır. Çünkü Berçem'in hakkında hiçbir şey bilmediği bir Kürt şairini rüyasında görmesinin alt yapısını oluşturacak bir işaret veya ön diyalog bulunmamaktadır. Rüyalarda bu tarz buluşmalara tesadüf edilmesi muhtemeldir ama bu durum, söz konusu bağlamda biraz gizemli kalmaktadır:

“Zilamekî extîyar û rihê wî spî hate xewna wê. Berçemê beriya niha ew nedîtibû. Ji wî pîrsî:

‘Kalo tu kî yî? Navê te çi ye?’

‘Navê min Ehmedê Xanî ye. Ez helbestvan im.’

(...)

‘Kalo, kê navê min ji te re got?’

‘Çukan navê te ji min re gotin.’

(...)

‘Kalo ez nizamim helbestan binivîsim.’

‘Tu bixwazî tu dikarî binivîsî...’ (Kılıç, 2023: 67-70).

(Rüyasında yaşlı ve beyaz sakallı bir adam gördü. Berçem daha önce onu görmemişti. Ona sordu:

‘Sen kimsin? Adın nedir?’

‘Benim adım Ehmedê Xanî’dir. Ben şairim.

(...)

‘Kim benim adımlı sana söyledi?’

‘Kuşlar senin adını bana söyledi.’

(...)

‘Ben şiir yazmayı bilmiyorum.’

‘Eğer istersen yapabilirsin.’)

4.13. Kitaptaki Bazı Metaforlar

Edebi eserler, çoğu zaman metaforlar etrafında örülür. Metaforlar; anlamı bir nesne, sembol veya simge aracılığıyla betimlemeye çalışan unsurlardır (Güleroğlu, 2024: 173). Bunlar, kurgu ve anlatıma güç katar. Örnek kitapta ana dili edinimi sorunuyla ilişkilendirilebilecek bazı metaforlar dikkat çekmektedir. Bu minvalde Berçem’in adındaki “nehir” anlamı ve onun engellenmesi şeklindeki göndermeler, Kürtçenin ana dili edinimi sorunu açısından dikkat çeker:

“Berçem neçûya Stenbolê û li cem pîrika xwe li gund bimayana wê nebûya xerîbê zimanê xwe. Wê peyvên zimanê kurdî wekî çem di zimanê wê de biherikiyana. Lê pêşiya wî çemî hatibû girtin. Berçemê ji ber çem hatibû girtin û ew avêtibûn qefeseke betonî. Ne dengê çem ne jî dengê zarokên li ber çem dihat Berçemê” (Kılıç, 2023: 21-22).

(Berçem gitmeseydi İstanbul’a ve ninesinin yanında köyde kalsaydı o diline yabancı kalmayacaktı. O Kürtçe sözler, bir nehir gibi dilinde akacaktı. Ama o nehrin önü tutulmuştu. Berçem, o nehrin önünde tutsaktı ve onu betondan bir kafese koymuşlardı. Ne nehrin ne de önündeki çocukların sesi geliyordu Berçem’e.)

‘Dara Pirtûkan’ (Kitap Ağacı), belirgin bir metafordur. Çocukların bulunduğu alternatif bir okuma mekânı olarak dikkat çeker. Tabii bir unsur olması, ağacın kökleşmesi, dalları altında bir öğrenme ortamı sunması, hayatı temsil etmesi ve ona verilen kitap ismi; dilsel eksende canlılık ve devamlılık ilişkisi kurulmasına olanak sunar:

“Navê vê darê ‘Dara Pirtûkan’ e. Ez li bine vê darê pirtûkan dixwînim. Ev hevala min Hêlîn e, ev hevalê min Çekdar e û ev jî hevala min Berçem e” (Kılıç, 2023: 87).

(Bu ağacın adı ‘Kitap Ağacı’dır. Ben bunun altında kitap okuyorum. Bu arkadaşım Hêlîn, bu arkadaşım Çekdar, bu da arkadaşım Berçem’dir.)

4.14. Kitabın Anlatım Özellikleri

Kitapta anlatım unsuru, hakim bakış açısı ve üçüncü kişi anlatımcı ile sağlanmaktadır. Bunun yanında odak; anlatıcı, kahraman diğer karakterler arasında değişmektedir. Aktarımlar, gözlemler ve karakterlerin konuşturulması ile odağın değişmesi okuyucuyu zinde tutan bir özellik gösterir. Kahramanın ve arkadaşlarının diyaloglarına yansıyan Kürtçeyi öğrenme içerikleri, etkinlik tarzı gibi sunulan Kürtçe-Türkçe kelime eşleştirmeleri, diyaloglara yansıyan dil örneklerinin “kolaydan zora doğru” ve “aşamalılık” ilkelerine riayet edilmiş şekilde kurgulanması, kitabın sonunda verilen kısa bir sözlük Kürtçenin ana dili edinimini biçim ve anlatım unsurları açısından destekleyici niteliktedir.

Kahramanın Kürtçe öğrenme sürecindeki diyaloglarına yansıyan Türkçe-Kürtçe eşleştirme yanlışları; hem anlatıma mizahi bir özellik katmakta hem de öğretici bir rol oynamaktadır. Mizahın çocuk kitapları için önemi tartışmasızdır. Sorun odaklı bu örnek kitapta mizahi unsurlar, konunun ciddiyetini dengelemekle birlikte okuyuculara rahat ve eğlenceli bir okuma sunmaktadır:

“Berçemê çawa hate malê, rasterast çû odeya pîrika xwe û jê pîrsî:

‘Nine, Newroz hangi yemektir?’

‘Na na, Newroz ne yemek e.’

‘Newroz nedir nine?’

‘Bayram e bayram.’” (Kılıç, 2023: 18).

(Berçem eve girer girmez doğrudan odaya girdi ve ninesine sordu:

‘Nine, Newroz hangi yemektir?’

‘Hayır hayır, Newroz yemek değildir.’

‘Newroz nedir nine?’

‘Bayramdır bayramdır.’)

“Hêlînê got:

‘Berçem derveye gel. Rihan sana bir şey getirmiş.’

... ‘Anne ben derveye çıkıyorum’

Hêlîn û Rihanê bi gotina Berçemê kenîyan” (Kılıç, 2023: 18).

(Helin: ‘Berçem derveye (dışarıya) gel.’ dedi.

... ‘Anne ben derveye (dışarıya) çıkıyorum.’

Hêlîn ve Rihan, Berçem’in sözlerine güldüler.)

Kitabın anlatım özelliklerinden dikkat çekici olan mizahi unsurlar, başka bir açıdan değerlendirildiğinde trajikomiktir. Çünkü bir dilin başka dillerden doğal etkileşim sonucunda kelime alması ve yapısal olarak etkilenmesi normaldir ama kullanım alanının daraltılarak doğallığa mugayir bir şekilde baskın dilin etkisi altında bırakılıp bozuma uğratılması sorunludur. Kitaptaki bazı diyaloglar bu durumu yansıtmaktadır:

“Berçem, bu kitabı sana vermek istiyorum.’

‘Ama ben okumayı bilmiyorum.’

Rihanê bi zimanê xwe yê şîrîn got:

‘Ez ê ji te re okumîş bikim.’

Hêlînê kenîya û got:

‘Rihan ji min re jî okumîş bike’” (Kılıç, 2023: 43).

(Berçem bu kitabı sana vermek istiyorum

‘Ama ben okumayı bilmiyorum.’

Rihan tatlı dili ile ‘Ben sana okumuş yaparım’ dedi.

Hêlîn güldü ve ‘Rihan bana da okumuş yap’” dedi.)

Sonuç

Kürt çocuk edebiyatı ürünlerinden *Berçem* adlı çocuk romanı, küçük bir kız çocuğunun ana dili edinimi sorununu konu edinir. Çalışma sonucunda ilgili kitabın edebi ve pedagojik açıdan çeşitli karşılıklar taşıdığı görülmüştür. Eser, ‘kurgusal düzlemde’ Kürtçenin ana dili edinimi sorununu konu edinen bir yaşantının ürünüdür. Küçük bir kız çocuğunun köye dönme hikâyesiyle beliren ana dilini edinememe sorunu, kitapta kurguya yön verecek şekilde merkezileşir ve kahraman etrafında bir arayış ve çabaya dönüşür. ‘Kürtçeye yabancılaşmak veya onunla hiç tanışmamak’; eserde kahraman nezdinde göçe ve ailevi tercihlere bağlı olarak ana dilini edinememe sorunu şeklinde gerçekleşir. Toplumsal anlamda ise ona yabancılaşmak şeklinde eleştiri içermektedir. Eserde bu minvalde ‘bireysel ve toplumsal eleştiri’ örnekleri vardır. ‘Kürtçenin ana dili ediniminde bir tenakuz durumu’ olarak aileler tarafından çocuklarına Kürtçe adların verilmesi ama onlarla Kürtçe konuşulmaması eleştiri unsurlarından biridir. Eserde bu yönde pek çok ‘ileti’ vardır. Kitaptaki ön söz bölümü de bu iletileri baskın bir konuma taşımaktadır. Özellikle iletilerin kurguya bağlı olarak örtük olması ilkesi biraz aşınmıştır ve doğrudan aktarımlar eserin zayıf yönlerindendir. Bu durum, didaktizm riskini artırmakta ve böylece çocukların kendi çıkarımları doğrultusunda sonuca varmalarını engellemektedir.

Eserde Kürtçe ana dili edinimi sorunu ‘yaşanan içsel ve dışsal çatışmalar’la açığa çıkar. Eserde ailenin göç etmesi ve buna bağlı olarak kahramanın ana dilinin asli ortamından uzaklaşması dış çatışmayı beslemiştir. Bunu dert edinmek ise kahraman ve ninesi etrafında üzüntü ve çaba ekseninde iç çatışmaya dönüşür. Eserde Kürtçenin ana dili edinimi konusunda ‘bilinç durumu ve rol model karakterler’i kahramanın ninesi ve arkadaşının babası temsil etmektedir. Eserde ‘ana dili

ediniminde dört dil becerisinin eşzamanlılığı, ‘sosyal çevrenin önemi ve akran etkileşiminin rolü’, ‘çaba, çözüm odaklılık, umut ve iyimserlik’ ile ‘ana dili ve kültürel unsurlar bütünleşmesi’ başlıklarında kitap pedagojik anlamda olumlu bir yapı göstermektedir. ‘Karakterlerin tutarlılıkları ve değişimi’, eserde umudu ve istenilen sonucu desteklemektedir. Nitekim kahramanın ninesi ve arkadaşları, tutarlı davranışlarıyla Kürtçenin ana dili edinimi sorununun aşılmasını sağlamışlardır. Kahraman da kendisinin ve onların çabalarıyla değişim yaşayarak beklenen sonuca ulaşmıştır. ‘Kitaptaki bazı metaforlar’, kurguyu ana dili edinimine dair sorunlar açısından sembolik düzeyde pekiştirmektedir. ‘Kitabın anlatım özellikleri’ açısından odağın anlatıcı ve karakterlerce değişmesi, diyaloglar ve mizahi unsurların akıcılığı sağladığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda *Berçem* adlı çocuk kitabı, Kürt çocuk edebiyatı ürünleri içinde sorun odaklı bir eser olarak Kürtçenin ana dili edinimi sorununu edebi imkânlar dahilinde çocuk okurların dünyasına taşımıştır. Böylece kahramanın yaşadıkları üzerinden Kürtçenin ana dili ediniminde yaşanan zorlukların ve açmazların, edebi ve kurgusal çerçevede aşılması görünür kılınmıştır.

Bu çalışma, Kürt çocuk edebiyatında ana dili edinimi temasının nasıl temsil edildiğini ortaya koyması bakımından önemlidir. Elde edilen bulgular, çocuk edebiyatının yalnızca estetik bir alan olmadığını, aynı zamanda dil aktarımı ve kültürel süreklilik açısından pedagojik bir işlev üstlenebileceğini göstermektedir. Bu bağlamda Kürtçe çocuk edebiyatı eserlerinin ana dili edinimine yönelik farkındalık oluşturma potansiyeli taşıdığı söylenebilir.

Kaynakça

- Abdulqader, K. (2025). Anadili Kürtçe Olan Öğrencilerde Yabancı Dil Kaygısı ve Öğrenme Süreci: Cihan Üniversitesi Örneği. *Uluslararası Dil ve Çeviri Çalışmaları Dergisi*, 5(1), 1-33. <https://doi.org/10.63673/Lotus.1620486>
- Bulut, E. (2025). *Bölünmüş Kimlikler/Çocukluk Döneminde Ana Dilleri ile Eğitim Yapamayan Bireylerde Disosyatif Kimlik Bozukluğu*. İstanbul: İsmail Beşikci Vakfı Yayınları.
- Coşkun, V., Derince, Ş. & Uçarlar N. (2010). *Dil Yarısı: Türkiye’de Eğitimde Anadilinin Kullanılmaması Sorunu ve Kürt Öğrencilerin Deneyimleri*. Diyarbakır: DİSA Yayınları.
- Çelik, M. (2024). Dillerin Eşitliği. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (35), 408-429. <https://doi.org/10.15182/diclesosbed.1399627>
- Çiftçi, F. (2025). Temayên Pirsgirêknawend di Edebîyata Zarokan de. *Artuklu Kurdology* (18). 12-35 DOI: 10.35859/artuklukurdology.1578988
- Çoban Keneş, H. (2019). Türkiye’de Zorunlu Göç Mağduru Çocuklar: Çatışmalar ve Yıkımlar Nedeniyle “Kendi Evinde Mülteci Olmak. *Mülkiye Dergisi*, 43 (3), 625-656.
- Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş Çocuk Yazını-Yazın Eğitime Atılan İlk Adım*. 3. Baskı, İzmir: Tudem Yayınları.
- Erdem, F. H. (2011). Kürt Meselesinin Çözümünde Anadilin Eğitimde Kullanılmasını Konuşmak. *Liberal Düşünce Dergisi* (63), 141-152.
- Gök, F. (2024). Eğitim Hakkı Bağlamında Anadilinde Eğitim. *Odioryum-Eleştirel Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 97-103.
- Gökhan, B. & Bulut, K. (2024). Vekolînek li ser cureyên bêjeyên metinên di pirtûka darsa kurmançî ya pola heştem da. *Kurdiyat* (10), 121-142. DOI: 10.55118/kurdiyat.1588983
- Güleroğlu, S. (2024). Dilin Anlam Dünyası: Alegori, Metafor, Mecaz ve Benzetme. *Turkish Academic Research Review*, 9/2, 164-187, <https://doi.org/10.30622/tarr.1444572>
- Hece (2004). Hayat-Edebiyat-Siyaset. *Hece*, (90-91-92), 3-5.
- Karagöz, B. (2015). Kendilik Değerini Koruma Bağlamında Çocuk Edebiyatı Eserlerinin Kullanımı. *Journal of International Social Research*, 8(40), 486-493.
- Kaya, N. (2015). *Türkiye Eğitim Sisteminde Renk, Etnik Köken, Dil, Din ve İnanç Temelli Ayrımcılık*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Kılıç, H. (2023). *Berçem*. Ankara: Sîn Yayınları.
- Kurt, Ş. (2025). Kurdizan-Kurmançî 1 Asta Destpêkê Kürtçe Öğretim Setinin Dil Becerileri Yönünden İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (38), 369-387. <https://doi.org/10.15182/diclesosbed.1526376>

- Lukens, R. J., Smith, J. J. & Coffel, C. M. (2018). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış*. Çev. C. Pamay, İstanbul: Erdem Yayınları.
- Mert, E. L. (2012). Anadili Eğitimi-Öğretimi Sürecinde Çocuk Yazını Ürünlerinden Yararlanma ve Masal Türüne Yönelik Bazı Belirlemeler. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(31), 1-12.
- Moran, B. (2012). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri* (22. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mucherah, W. (2008). Immigrants' Perceptions of their Native Language: Challenges to Actual Use and Maintenance, *Journal of Language, Identity, and Education*, 7:3-4, 188-205, DOI: 10.1080/15348450802237806
- Yada Vakfı, Kürt Çalışmaları Derneği, & Rawest Araştırma (2020). *Kürt Gençler '20 Benzerlikler, Farklar, Değişimler*. <https://rawest.com.tr/reports/kurt-gencler-20.pdf>.
- Skutnabb Kangas, T. (1994). Mother Tongue Maintenance: The Debate. *Linguistic Human Rights and Minority Education*. TESOL Quarterly, 28(3), 625-628. <https://doi.org/10.2307/3587314>
- Şen, Y. (2022). Miras Dil Kavramı ve Miras Dil Konuşucuları. *Kafkasya Çalışmaları*, 7(13), 25-44.
- Turan, L. (2023). *Oyun, Hayal, Merak Üçgeninde Çocuk Edebiyatı Eğitiminde Kuram ve Teori*. Ankara: Pegem Akademi.
- Uğur, N. (2023). Anadili Eğitim Dilinden Farklı Olan Öğrenci ve Velilerin Okul Deneyimleri. *Mülkiye Dergisi*, 47(2), 549-598.
- Yılmaz, F. & Şekerci, H. (2016). Ana Dil Sorunsalı: Sınıf Öğretmenlerinin Deneyimlerine Göre İlkokul Öğrencilerinin Yaşadıkları Sorunlar. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi-Journal of Qualitative Research in Education*, 4(1), 47-63, <http://dx.doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.4c1s3m>
- Yorgun, E. & Sak, R. (2021). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının İlkokula Hazırbulunuşluk Düzeylerinin Ana Dil Değişkeni Açısından İncelenmesi, *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 6:1, 11-32. DOI: 10.37754/ 737103.2021.612